

Олександр Дзюблюк

д.е.н., професор, професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

НЕОБХІДНІСТЬ КООРДИНАЦІЇ ФІСКАЛЬНОЇ І МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ

Фіскальна і монетарна політика є двома потужними інструментами державного регулювання, що використовуються урядами та центральними банками для реалізації стратегічних цілей впливу на економічний розвиток країни. Відмінності між ними полягають не лише у методах та інструментах реалізації, але й у суб'єктах, що здійснюють відповідну політику. Фіскальна політика здійснюється урядом, а монетарна політика належить до компетенції центрального банку, а тому від здатності цих двох ключових державних інституцій скоординувати зусилля щодо реалізації відповідних механізмів регулювання залежить успішність як фіскальних, так і монетарних напрямів впливу на перебіг економічних процесів, оскільки обидва ці напрями державного регулювання використовують інструменти, дія яких перебуває у сфері грошових відносин, однак за різними напрямками.

Монетарне і фіскальне регулювання економіки, будучи ключовими важелями передачі імпульсів державного впливу на реальний сектор, в останні десятиліття стали одними із найважливіших напрямів стабілізації економічної ситуації, стимулювання господарської активності і платоспроможного попиту, а також ефективного донесення відповідних пакетів урядової допомоги до їхніх одержувачів – підприємств і домашніх господарств. Адже глобалізаційні процеси, поглиблення інтеграції національних господарств у світову економіку і міжнародний розподіл праці, розширення торговельних і фінансових зв'язків між країнами стали факторами багаторазового посилення негативного впливу кризових явищ і макрофінансової нестабільності на діяльність усіх без винятку економічних агентів.

Монетарна політика зводиться до економічного регулювання через механізми зміни пропозиції (маси) грошей та їх ціни (проценти) на грошовому ринку. Збільшення пропозиції грошей, за інших рівних умов, зумовлює зниження процента та зростання інвестицій, а також зростання платоспроможного попиту на ринках. Усе це на коротких часових інтервалах пожвавлює кон'юнктуру ринків і посилює стимули до розширення виробництва. Фіскальна політика зводиться до економічного регулювання через механізми оподаткування, інших вилучень до централізованих фондів фінансових ресурсів, фінансування витрат держави, пов'язаних з виконанням нею своїх суспільних функцій. Ця політика забезпечує можливість безпосередньо впливати як на сукупний попит, так і на сукупну пропозицію. Якщо рівень фіскальних вилучень доходів економічних суб'єктів зростає, це зменшує їхні можливості і послаблює стимули до нарощування інвестицій, розширення виробництва, що пригнічує сукупну пропозицію та економічну активність. Якщо ж зростають витрати на фінансування державного

споживання, то це веде до збільшення номінального національного доходу та сукупного платоспроможного попиту на ринках, що активізує їх кон'юнктуру і певною мірою сприяє розвитку виробництва.

Отже необхідність координації фінансової і монетарної політики визначається тим, що ці дві політики відіграють взаємодоповнюючі ролі. Уряд здатен впливати на структуру попиту через зміну оподаткування і бюджетних видатків, тоді як центральний банк керує грошовою масою та інфляційними очікуваннями, забезпечуючи довгострокову стабільність економіки. Важливим є координація цих політик задля досягнення спільних макроекономічних цілей – повної зайнятості, стабільної інфляції та сталого зростання. Однак якщо фінансова політика націлена передусім на зниження рівня безробіття, забезпечення соціальних потреб та стимулювання економіки через державні інвестиції, то монетарна політика має за мету цінову стабільність (контроль над інфляцією), стабільність фінансової системи, підтримання стабільного обмінного курсу та загальної економічної стабільності. За таких умов фінансова політика має більш прямий соціально-економічний вплив і є політично залежною, оскільки реалізується через рішення уряду і парламенту. Натомість монетарна політика, яка здійснюється центральним банком, зазвичай є більш незалежною, технічною та зосереджена на довгостроковій стабільності економіки, зокрема боротьбі з інфляцією.

Важливість координації фінансової і монетарної політики також визначається у відмінностях між інструментами, котрі використовуються для відповідного державного впливу на економіку. Фінансова політика зосереджується передусім на державних витратах, що передбачають фінансування соціальних програм, інфраструктури, освіти, охорони здоров'я тощо, а також на оподаткуванні, що включає зміни податкових ставок, введення або скасування податків, податкові пільги. Монетарна політика охоплює регулювання процентних ставок, які впливають на доступність кредитів для бізнесу і населення, вплив на динаміку валютного курсу, що позначається на платіжному балансі і динаміці зовнішньоекономічної діяльності, а також операції з цінними паперами, що передбачають купівлю-продаж державних облігацій для регулювання ліквідності. Тому від вміння уряду та центробанку знайти спільну мову скоординувати свої зусилля залежить результативність всієї економічної політики держави, оскільки без такого взаєморозуміння центральний банк не може належним чином контролювати інфляцію, а уряд – забезпечити стійкість державних фінансів.

Разом з тим, взаємодоповнююча роль фінансової та монетарної політики може бути реалізована у тому разі коли погоджується політика обмеження або політика стимулювання за обидвома цими напрямками державного регулювання. Так, у разі стимулюючої державної політики якщо уряд при реалізації фінансової політики нарощує обсяги витрат на фінансування державного споживання, то це веде до збільшення номінального національного доходу та сукупного платоспроможного попиту на ринках, що активізує їх кон'юнктуру і певною мірою сприяє розвитку виробництва. При реалізації стимулюючої монетарної політики якщо центральний банк збільшує пропозицію грошей, то це зумовлює зниження

процентної ставки та зростання інвестицій, а також зростання платоспроможного попиту, що в результаті пожвавлює кон'юнктуру ринків і посилює стимули до розширення виробництва, але може прискорити інфляцію.

У разі реалізації обмежувальної фіскальної політики якщо уряд підвищує рівень фіскальних вилучень із загального обсягу доходів економічних агентів, то це зменшує їхні фінансові можливості і послаблює стимули до нарощування інвестицій, розширення виробництва, що пригнічує сукупну пропозицію та економічну активність. При проведенні обмежувальної монетарної політики якщо центральний банк скорочує пропозицію грошей, то це зумовлює підвищення процентних ставок, падіння рівня інвестицій, а також зменшення платоспроможного попиту на ринках, що пригнічує економічну кон'юнктуру, але сприяє зниженню цін і обмеженню інфляційних процесів.

Особливістю кожного із даних напрямів реалізації монетарної і фіскальної політики є неминучі наслідки, які обрання певного курсу монетарного регулювання чинить на фіскальний сектор та навпаки. Адже як монетарна так і фіскальна політика мають у своєму розпорядженні достатньо широкий спектр інструментів, які залежно від стратегічних цілей держави можуть спрямовуватися на експансію, рестрикцію, або на певні структурні зміни у фінансовому або реальному секторі економіки. При цьому потрібно пам'ятати, що застосування тих чи інших комбінацій монетарної та фіскальної політики здатні призвести до різноманітних, а почасти і навіть негативних результатів, зокрема, як до дестабілізації макрофінансового середовища і грошового обігу, так і до дестимулювання інвестиційної і бізнесової активності. Тому, попри інституційну і законодавчо закріплену незалежність центрального банку і уряду у процесі реалізації монетарної і фіскальної політики, виникає об'єктивна необхідність реалізації ефективної взаємодії двох цих напрямів регулювання задля забезпечення синергетичного ефекту та досягнення стратегічних цілей державної економічної політики загалом. Дані обставини визначають важливість злагодженої роботи ключових державних інституцій у процесі застосування грошово-кредитних і податково-бюджетних важелів впливу на перебіг економічних процесів і життя суспільства.

Список використаних джерел:

1. Дзюблюк О. В. Теоретичні аспекти координації монетарної і фіскальної політики як необхідної умови забезпечення макрофінансової стабільності. *Світ фінансів*. 2024. №2. С. 8-27.
2. Дзюблюк О. Особливості трансмісійного механізму монетарної політики в Україні в умовах воєнного стану. *Економічний аналіз*. 2023. Т. 33. № 3. С. 247-256.